

Flere forsøg på sammenslutninger brast, en undtagelse herfra er dog Grängesbergsbolagets betydningsfulde erhvervelse af de store Laplandsgruber i 1903.

Forfatteren kan på grundlag af sit fortrinlige materiale belyse drifts- og finansieringsforhold m. v. i detaljer. Branchens fob indtægter var stærkt stigende mellem 1892 og 1913, mens omkostningerne kun steg ubetydeligt i forhold her til – bl. a. transportudgifterne faldt – og en stærkt stigende lønsomhed for branchen som helhed kan konstateres. Forholdene var forskellige fra grube til grube, med svingende omkostninger alt efter produktivetsforholdene. Afkastningen af egenkapitalen var bedre end i nogen anden på denne tid undersøgt branche. I sin behandling af finansieringsforholdene beskæftiger forfatteren sig især med den udenlandske kapitals indflydelse. Det volder især for obligationslånenes vedkommende vanskeligheder præcist at fastslå den udenlandske kapitals størrelse, men forfatteren kan dog vise, at den udenlandske kapital i svensk grubeindustri var stærkt stigende op til 1914, hvor den udgjorde næsten 40 mill. kr. I årene 1902–07 var op mod $\frac{1}{3}$ af tilgangen af kapital udenlandsk, mens andelen derefter svandt til o. 20 %. Den udenlandske kapital i svensk malmproduktion var således i modsætning til i andre svenske industrier af betydeligt omfang.

Det ganske imponerende materiale, som forfatteren har haft adgang til, har han anvendt til en, som det synes, skudsikker analyse af denne erhvervsgrens forhold og udvikling.

BIRGIT NÜCHEL THOMSEN

J. A. S. GRENVILLE: *Lord Salisbury and Foreign Policy. The Close of the Nineteenth Century.* London, The Athlone Press, 1964. x + 451 s. 50 sh.

Kronologisk spænder Grenvilles bog over Salisburys sidste ministerium 1895–1902, tematisk behandler den overgangen fra, hvad der traditionelt opfattes som »the policy of splendid isolation« til hvad Grenville kalder »the policy of partial-commitment«, som han opfatter som en på mange måder uheldig mellemfase i engelsk udenrigspolitik, der først i 1940 med Churchills magtovertagelse afløstes af »the policy of full commitment«, som efter 2. verdenskrigs afslutning fandt udtryk i en institutionalisering af Englands forpligtelser over for og forbindelser med kontinentet, manifesteret i deltagelsen i Vestunionen og NATO og forsøgene på at blive optaget i EEC.

I sit forord erklærer forf. sig som elev af Charles Webster og af dennes efterfølger som professor ved London School of Economics and Political Science, W. N. Medlicott, og dette elevforhold har da også på afgørende måde sat sit præg på fremstillingen. Som Webster skildrede Castlereaghs politik ved at søge dens motiver såvel i udenrigsministerens idéverden og hele milieu som i den objektive yderverden og redegjorde for hans muligheder ved at undersøge den engelske udenrigstjenestes organisationsapparat og – omend i mindre grad – ved at afveje Englands økonomiske og militære styrke i forhold til den europæiske koncerts øvrige deltagere, således søger Grenville at belyse Salisburys udenrigspolitik ved at analysere hans person, ved at bedømme hans forhold til og styrke over for de øvrige personer, der havde indflydelse på den udenrigspolitiske beslutningsproces: kolonimisteren Joseph Chamberlain, Arthur Balfour, hans nevø,

der fungerede som en art vicepremierminister, Lansdowne, udenrigsminister siden 1900, og visse af embedsmændene i udenrigsministeriet og ambassadørerne i stormagts hovedstæderne, og ved at give en analyse af Englands udenrigspolitiske muligheder som de fremtrådte for samtidens aktører og som eftertiden har vurderet dem.

Det må med det samme fastslås at Grenville ikke når sit forbillede. Hans skildring af Salisbury tenderer mod det clichéagtige og udarter stedvis til panegyrik. Hans gennemgang af den engelske udenrigstjeneste er for løs og og for impressionistisk; og medens man hos Webster kan acceptere tilbøjeligheden til at operere med helte og skurke som et eftervictoriansk kuriosum, virker det besynderligt at finde de samme former for forenkede moralske værdidomme i en bog fra 1960'erne.

Dette er imidlertid svagheder, der mere synes at stamme fra trykket af en ydre autoritet end fra egen overbevisning. I sin analyse af det diplomatiske spil og i sin samlede vurdering af omslaget i Englands udenrigspolitik yder Grenville fremragende og velargumenteret historieskrivning.

Forf. tager sit udgangspunkt i forestillingen om den engelske udenrigspolitik som isolationistisk, en forestilling, han ikke ubetinget anerkender, idet han mere ser Salisbury som talsmand for den europæiske koncert. I denne spillede England traditionelt en styrkens rolle, og derfor var alternativet til den fuldttonende koncert ikke en delalliance med nogle andre magter, men videreførelsen af Palmerstons magtpolitik. Forudsætningerne for at opretholde en sådan politik var imidlertid bristende i 1890'erne, hvor især USA's og Tysklands stærke økonomiske vækst og Ruslands stadig mere udtalte demografiske overlegenhed bevirkede en relativ svækkelse af England. For de ledende statsmænd stod det klart, at England i sig selv var ved at blive agtersejlet. Derfor kom imperiet, primært Indien, til at indtage en stadig mere fremtrædende plads i deres bevidsthed, og da det efterhånden blev den fremherskende opfattelse, at England ikke længere var i stand til at modvirke Rusland i Tyrkiet, hvilket opfattedes som afgørende for forsvaret af England, opstod hos Salisburys rådgivere om end ikke hos ham selv tanken om at genvinde den tabte styrke ved at søge faste alliancer med andre stater, helst i form af den alliance mellem den angelsaxiske og den teutoniske race, hvis fortaler Joseph Chamberlain blev i offentlighedens øjne.

Modsætningen mellem Salisbury og kabinetsflertallet i dette spørgsmål betød at den engelske udenrigspolitik i denne overgangsfase kom til at mangle konsekvens. Salisbury var tilbøjelig til at betragte sin egen ælde og skrøbelighed som identisk med Englands, og hans udenrigspolitik prægedes i stigende grad af passivitet. Hans stadig hyppigere og stadig længere sygdomsperioder gav imidlertid aktivisterne mulighed for at forsøge sig med selvstændige initiativer. Resultatet blev en zig zag kurs, der svækkede tilliden til England i udlandet, ikke mindst i Tyskland, hvor Bülow følte sig bekræftet i den frie hånds politik, og Holstein i sin traditionelle opfattelse af »perfid Albion«. Dette blev mere afgørende i det korte løb for sammenbruddet af de engelsk-tyske allianceplaner end kejserens extravagancer. I det lange løb mener Grenville ikke, at alliancen havde mange muligheder, fordi styrkeforholdene i Europa trods alt var mere afgørende for England end udviklingen i de fremmede verdensdele. Det virker i øvrigt besynderligt at Grenville overhovedet ikke omtaler betydningen af den tyske

flådeoprustning for udviklingen af de engelsk-tyske relationer. Betyder det, at han forkaster den traditionelle opfattelse, og i så fald, at han har kildebelæg herfor? I bekræftende fald ville det have været nærliggende at præsentere læseren for det.

I opgøret mellem Salisbury og Chamberlain/Lansdowne ligger Grenvilles sympati hos den første: »Until his retirement from the Foreign Office in the autumn of 1900, Salisbury had identified himself with the Victorian tradition of entering into no alliances in time of peace . . . His successors Lansdowne and Grey set Britain on the questionable course of »partial-commitment« – a policy fraught with danger and, moreover, one which failed to arrest in time those developments which eventually led to the two world wars. It was not until March 1939 that Neville Chamberlain, the last exponent of the school of »partial-commitment«, also became against his inclinations the first British Prime Minister to accept the proposition that the fate of Britain was not only linked to, but depended on, the fate of continental Europe«.

I det lange løb har Grenville naturligvis ret, men i det lange løb er vi alle døde. Trods forf.s nuancerede og velgennemførte argumentation for sin these, synes det trods alt, at hans hovedkonklusion i for høj grad er dikteret af bagklogskabens overblik. Dels er det et hårdt forlangende, at det 20. århundredes omvæltning af det internationale system skulle kunne forudses endnu inden Victoria var død, dels savner man dokumentation for, at tilhængerne af »partial-commitment« havde nogen egentlig valgfrihed. Til besvarelsen af dette sidste spørgsmål er den traditionelle diplomatiske historieskrivning imidlertid utilstrækkelig. Man kunne ønske at se omsvinget i den engelske udenrigspolitik omkring århundredskiftet behandlet som en case study af en political scientist.

JOHNY LEISNER

PETER CALVERT: *The Mexican Revolution, 1910–1914. The Diplomacy of Anglo-American Conflict.* Cambridge Latin American Studies, vol. 3. Cambridge University Press, 1968. x+331 s. 60 sh.

RICHARD GRAHAM: *Britain and the Onset of Modernization in Brazil, 1850–1914.* Ibid. vol. 4. Cambridge University Press, 1968. xvi+385 s. Ill. 70 sh.

Cambridge Latin American Studies er en serie af monografier, som skal behandle emner fra latinamerikansk historie, geografi og økonomi. At dømme efter de fire bind, der indtil nu er udkommet, vil historiske undersøgelser komme til at indtage en fremtrædende plads i den nye serie.

Peter Calvert behandler i det første af de to bind, der her skal omtales, de modsætninger, som opstod mellem USA og England i Mexico efter revolutionen i 1910. Disse modsætninger kulminerede i, at USA ikke diplomatisk anerkendte Huerta-styret i 1913, hvad England gjorde. Den kronologiske afslutning på Calverts undersøgelse ligger i begyndelsen af 1914, umiddelbart før den krise som førte til den amerikanske besættelse af Veracruz i april 1914.

Undersøgelsen bygger på en omhyggelig gennemgang af den diplomatiske korrespondance i State Departments og Foreign Office's arkiver, og Calvert er herved i stand til nøje at følge den amerikanske og engelske gesandts vurdering